

“YANDIM ALLAH” VEYA “YANDIM ANAM”

Aydınlık Gazetesi, 5 Mayıs 2020

Yıldırım Koç

Bir arkadaşım ile ekonomik krizin ve koronavirüs salgınının işyerleri ve işçiler üzerindeki etkilerini konuşuyorduk. Eylül-Ekim aylarında insanların “yandım anam” diye bağıracağını söyledi. Ben de aynı kanıdayım. “Yandım Allah” diye de bağırın olur herhalde. Geçtiğimiz yıllarda ciddi ölçüde kredi kartı ve tüketici kredisi borcu altına giren milyonlarca işçi, işsiz kaldığında, ücretsiz izin veya kısa çalışma ödeneği nedeniyle geliri düştüğünde çok büyük sıkıntı yaşayacak. Oturduğu minder bir süredir tutuşmuştu. Artık yanan minderin vücudundaki etkisini acı bir biçimde hissetmeye başlayacak. O zaman ne olacak? Yandım anam veya yandım Allah diye yerinden fırlayan milyonlarca işçi ne yapacak?

ÇÖZÜM ARANACAK

Canı iyice yanan işçiler ister istemez çözüm arayacak.

Devlet memurlarının pek sorunu yok. Kamu kesiminde işçi statüsünde çalışanların sorunları da nispeten daha az. Onların hemen hemen hepsi sendika üyesi. Ancak özel sektörde çalışan 15 milyon dolayında işçinin sendikalara üye bölümü ancak yüzde 7-8 dolaylarında. Sendikasız özel sektör işçileri bu krizlerden en fazla ve en acı biçimde etkilenecek kesim olacak.

Çaresiz insanın ne yapacağı belli olmaz.

Kısa vadeli çıkarlarını çok iyi bilen ve genellikle gemilerini normal zamanlarda bir biçimde yüzdürebilen insanlar, bu fırtınalı dönemde şaşkına dönecek. Daha önce çeşitli önerilere kulaklarını tıkayarak bildiğini okuyan insanlar, şimdi çözüm arayışlarına girecek. Eğer güvenilir köklü çözümler üretilemezse, toplumsal çürüme olabilir.

1988 yılında işçi ücretlerinin yerlerde süründüğü yıllardaki olumsuz gelişmeler hatırlardadır. O yıllarda gelir azdı; ancak önemli bir banka borcu. Şimdi hem gelir azalıyor veya kesiliyor, hem de kredi kartı veya tüketici kredisi borcu var. O yıllarda akıllı telefon, çocuk bezi, vb. yoktu. Şimdi bunların hepsi harcama kalemi. Bugünkü sorunlar 30 yıl öncekinden çok daha büyük. O yıllarda dünya ekonomisi ve Türkiye ekonomisi ciddi bir kriz yaşamıyordu. Bugün ikisinde de, giderek derinleşen ekonomik krizler var.

İnandırıcı ve ikna edici çözüm sunabilecek misiniz? Bu çaresiz insanlara güven verebilecek misiniz? Bu insanları, daha uzun vadeli, mücadeleyi ve risk almayı gerektiren, fedakarlık isteyen bir çabaya sokabilecek misiniz?

Üyeleri dışında geniş işçi kitlelerinin güvenini sağlamada sendikalarımız çok yetersiz. Sendikasız milyonlarca işçiye ulaşamıyorlar, onlar için çözüm üretmiyorlar. Bırakın sendikasız işçileri, kendi üyelerine bile çıkış yolu göstermeye çalışan sendika sayısı üçü beşi geçmiyor.

Bu güveni kazanmanın belki ilk adımı, mevcut uygulamaların ayrıntıları konusunda işçileri bilgilendirmek.

YENİ SORUNLAR, YENİ ARAÇLAR

Birçok işçi ve hatta işveren, mevcut mevzuatı yeteri kadar bilmediğinden, bugünkü sıkıntıların aşılmasında bazı kaynakları kullanmıyor veya gereksiz sürtüşmelere giriyor.

Bazı işyerlerinde yıllık ücretli izinler kullanılmıyor. Bu konunun bazı incelikleri var.

Bazı işyerleri, kısa çalışma uygulamasına geçti. Son dönemde mevzuatta yapılan bir değişiklikle kısa çalışma ödeneğinden yararlanma koşulları iyileştirildi ve kolaylaştırıldı. Ancak bunlar yeterli mi?

Birçok işyerinde işçilere ücretsiz izin dayatılıyor. Bu uygulamanın hukuki dayanakları ve işçinin hakları yeterince bilinmiyor. Ücretsiz izne çıkarılan işçiye işsizlik sigortası fonundan ödenen para da

çok yetersiz. Ücretsiz izne çıkarılan işçi bir başka işyerinde ücretli bir iş bulursa, Fon'dan yapılan ödeme kesiliyor.

Bazı istisnalar dışında işten çıkarmalar yasaklandı; ancak işçinin kendisinin işten ayrılması konusunda bir yasak yok. Bu koşullarda bazı işyerlerinde ya işçileri tazminatsız olarak çıkarmanın yolları aranıyor, ya da işçi canından bezdirilerek işten kendi isteğiyle ayrılmaya zorlanıyor. İşçi bu durumda işsizlik sigortası fonundan para da alamıyor.

Kısa çalışmaya çıkarılan veya ücretsiz izne gönderilen işçilerden emekli aylığı almakta olanlara hiçbir para ödenmiyor.

Kaçak çalışan işçiler kısa çalışma ve ücretsiz izin ödeneklerinden yararlanamıyor.

İşletmenin faaliyetinin geçici olarak durdurulduğu durumlar dışında, işletmenin tümüyle kapatıldığı yerlerde işçiler işten çıkarılıyor.

İşletmenin iflası durumunda işçi alacaklarının tespiti konusunda yaygın bilgisizlik var.

Bazı işyerlerinde ücretler ve diğer alacaklar ödenmiyor. Bu konuda yargı sürecine başvurulmasında bazı sorunlar yaşanıyor. Ücret alacaklarının ödenmediği durumlarda ücret garanti fonu nasıl kullanılabilir?

Mevzuatımızda olan ve yıllardır pek uygulanmayan uzaktan çalışma, salgın nedeniyle yaygınlaştırıldı. Ancak bu uygulamada ücret ödemesinden işçi sağlığına kadar birçok alanda sorun yaşanıyor.

İşyerlerinde çalışmanın sağlık önlemleri alınmadan sürdürüldüğü durumlarda işçilerin hangi hakları var? İşçiler ve memurlar, çalışmama hakkını hangi durumlarda kullanabilir?

İşyerinde sağlık koşulları kötüleştiğinde işçiler kıdem tazminatlarını alıp işten ayrılabilir mi?

Toplu sözleşme görüşmeleri ve grev hakkı konusunda ne tür düzenlemeler yapıldı?

Bazı işyerlerinde de işçiler SGK'dan istirahat almaya teşvik ediliyor veya zorlanıyor. Ne yapmalı?

BAŞVURU MERKEZİ

Dayanışma yalnızca maddi olanakların paylaşılması değildir.

Günümüzde dayanışmanın kanımca en az maddi olanakların paylaşılması kadar önemli unsuru, yaşanan bu ve benzeri sorunların aşılmasında işçi hakları konusunda bilgi paylaşımıdır. Bu konuda Çalışan Hakları Merkezi önemli bir başvuru kaynağı. Bu kaynaktan gerektiği gibi yararlanılırsa, yaşanan bu ekonomik kriz koşullarında zararlar ve kayıplar asgariye indirilebilir.

Çalışan Hakları Merkezi: 501 234 56 78, 850 255 1921 ve bilgi@calisanhaklari.org